

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด การค้าระหว่างประเทศจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกในการพัฒนา และนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศชาติ รวมทั้งการค้ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา แต่จากสถานการณ์เศรษฐกิจและการค้าโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการค้าแบบไร้พรมแดน ทำให้เศรษฐกิจการค้าของนานาประเทศมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จนไม่มีเศรษฐกิจของประเทศใดประเทศหนึ่งที่สามารถดำเนินไปโดยลำพังได้ นำไปสู่ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคอย่างแพร่หลาย ทั้งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยมีลักษณะของการรวมกลุ่มที่แตกต่างกัน แต่ก็มีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การขยายการค้าเสรีระหว่างกัน และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก (พัฒนาตร, 2544)

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจถึงแม้ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน คือ นอกจากจะช่วยดึงดูดการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ ช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองของประเทศสมาชิกภายในกลุ่มในเวทีการค้าโลกแล้ว แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อประเทศสมาชิกภายในกลุ่มด้วยเช่นกัน ซึ่งจากแนวคิดของ Jacob Viner (1950) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างปริมาณการค้าและการหันเหทิศทางการค้า (Trade Creation and Trade Diversion : TC and TD) ไว้ว่า การสร้างปริมาณการค้า หมายถึง การที่ประเทศสมาชิกของกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกอื่นซึ่งมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าเพื่อทดแทนการผลิตสินค้าชนิดนั้นในประเทศของตนที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า และการหันเหทิศทางการค้า หมายถึง การที่ประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งซึ่งมีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า แทนที่จะนำเข้าสินค้าชนิดเดียวกันนี้จากประเทศนอกกลุ่มซึ่งสามารถผลิตด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า ดังนั้นในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจึงไม่อาจนำมาซึ่งประโยชน์ที่แท้จริงกับประเทศสมาชิกก็ได้ จะต้องพิจารณาว่าโดยแท้จริงแล้วในการรวมกลุ่มนั้นก่อให้เกิดสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นแก่ประเทศสมาชิกภายในกลุ่มหรือไม่ โดยจะต้องพิจารณาถึงผลสุทธิระหว่างการสร้างปริมาณการค้าและการ

หันเหทิศทางการค้า ว่าโดยสุทธิแล้วผลทางด้านใดมีขนาดใหญ่กว่า ถ้าผลทางด้าน การสร้างปริมาณการค้ามีมากกว่า ก็อาจกล่าวได้ว่า การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนำมาซึ่ง สวัสดิการที่เพิ่มขึ้นแก่ประเทศสมาชิกภายในกลุ่ม แต่ถ้าผลทางด้าน การหันเหทิศทางการค้ามีมากกว่า ก็อาจกล่าวได้ว่า การรวมกลุ่มนั้นนำมาซึ่งสวัสดิการที่ลดลงแก่ประเทศสมาชิกภายในกลุ่ม

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN) ครั้งที่ 4 ณ ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 27-28 มกราคม พ.ศ. 2535 ผู้นำของประเทศสมาชิกทั้ง 6 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน และไทย ได้มีการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน และได้นำไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และข้อตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีศุลกากรพิเศษสำหรับการค้าในกลุ่มประเทศอาเซียน (Common Effective Preferential Tariff:CEPT) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดอุปสรรคทางการค้าในกลุ่มประเทศภาคีอาเซียน แม้ว่าก่อนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้นจะมีการใช้อัตราภาษีศุลกากรพิเศษสำหรับการค้าในประเทศอาเซียนอยู่แล้ว (ASEAN Preferential Trading Arrangement: PTA) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา ซึ่งต่อมาได้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กัน โดยทั่วไปว่า สินค้าที่ได้มีการให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างประเทศภาคีอาเซียน มักไม่ตรงกับความต้องการของแต่ละประเทศภาคีอาเซียน และสินค้าบางรายการที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้ายังคงประสบปัญหามาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้อยู่ ทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิพิเศษทางการค้าได้อย่างเต็มที่ ซึ่งนอกจากนี้การเจรจาแลกเปลี่ยนสิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างประเทศภาคีอาเซียนได้ดำเนินไปอย่างล่าช้า และไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากประเทศภาคีอาเซียนยังไม่เปิดตลาดให้แก่กัน สาเหตุดังกล่าวจึงทำให้การค้าระหว่างประเทศภาคีอาเซียนไม่ขยายตัวเท่าที่ควร (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2535)

ภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีศุลกากรพิเศษ (CEPT) ภาษีศุลกากรจะถูกลดลงไปจนเหลือไม่เกินร้อยละ 5 ภายในระยะเวลา 10 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2536 สิ้นสุดภายในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2546 ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 1.1 รายการสินค้าสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียนประกอบไปด้วยสินค้าทุกประเภท ยกเว้นสินค้าเกษตร (วัตถุดิบทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ไม่ได้แปรรูป) และสินค้าที่ประเทศสมาชิกพิจารณาว่ามีความจำเป็นพิเศษที่ต้องการการคุ้มครองเพราะมีผลกระทบต่อประเทศอย่างสูง เช่น เมื่อการนำเข้าสินค้านั้นๆ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศหรือต่อเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศสามารถที่จะใช้สิทธิพิเศษในข้อนี้กับสินค้าได้ไม่เกิน 500 รายการ ซึ่งนอกจากนี้ความตกลง

CEPT ได้รวมถึงการยกเลิกข้อจำกัดหรือข้อกีดกันทางการค้าอื่นๆ ที่มีใช้ภายในศุลกากร โดยที่แต่ละประเทศจะต้องกำหนดแผนการลดภาษีที่ชัดเจนของสินค้าแต่ละประเภทในกรอบเวลาที่กำหนด

ตารางที่ 1.1 อัตราภาษีภายใต้มาตรการอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันของประเทศภาคีอาเซียน 6¹

(หน่วย: ร้อยละ)

ประเทศ	รายการภาษี	อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากัน (CEPT)							
		2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
บรูไน	6,112	2.02	2.02	1.64	1.64	1.38	1.38	1.38	1.38
อินโดนีเซีย	7,910	11.56	10.56	8.80	7.87	5.83	5.68	5.00	4.25
มาเลเซีย	10,494	5.38	4.66	3.92	3.23	3.03	2.86	2.58	2.58
ฟิลิปปินส์	4,694	8.24	7.50	6.48	5.86	4.85	4.37	4.36	3.28
สิงคโปร์	5,708	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
ไทย	8,867	12.73	10.18	9.31	7.03	6.99	5.80	4.62	4.62

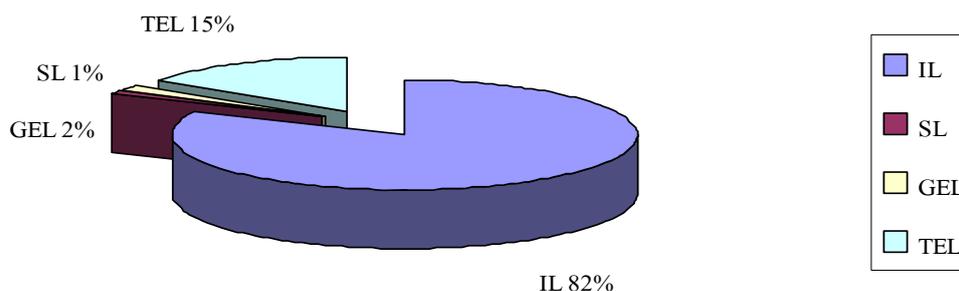
ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2548)

จากภาพที่ 1.1 แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของสินค้าในรายการลดภาษีของอาเซียนภายใต้ข้อตกลงอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันในปี พ.ศ. 2536 ประกอบไปด้วย 2 รายการหลัก คือ รายการสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมแปรรูป และ รายการสินค้าเกษตรกรรมไม่แปรรูป² โดยในส่วนของรายการสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมแปรรูป สามารถแยกออกเป็น 2 บัญชี คือ 1) บัญชีสินค้าลดภาษี (Inclusion List: IL) ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 82% ของรายการสินค้าลดภาษีทั้งหมดในอาเซียน และ 2) บัญชีสินค้ายกเว้นภาษีชั่วคราว (Temporary Exclusion: TEL) ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15% ของรายการสินค้าลดภาษีทั้งหมดในอาเซียน สำหรับสินค้าเกษตรไม่แปรรูปมีรายการเพิ่มเติมคือ สินค้าในบัญชีอ่อนไหว (Sensitive List: SL) และสินค้าในบัญชียกเว้นทั่วไป (General Exception List: GEL) ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1 และ 2 ของรายการสินค้าลดภาษีทั้งหมดในอาเซียน ตามลำดับ ซึ่งจากสัดส่วนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสินค้าในบัญชีลดภาษี (IL) มีสัดส่วนสูงสุด

¹ แสดงเฉพาะประเทศภาคีอาเซียนที่ทำการศึกษา 6 ประเทศแรกตั้ง เนื่องจากเริ่มใช้มาตรการภายใต้ข้อตกลงอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากัน (CEPT) พร้อมกัน

² แสดงรายละเอียดในบทที่ 3 ข้อมูลทั่วไปสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN)

ทั้งนี้เนื่องจากประกอบด้วย กลุ่มสินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track) และกลุ่มสินค้าลดภาษีปกติ (Normal Track) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2548)

ภาพที่ 1.1 สัดส่วนสินค้าอาเซียนภายใต้ข้อตกลงอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากัน (CEPT) ในปี พ.ศ. 2536 ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2548)

โดยในส่วนของ สินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track) จะต้องลดภาษีเหลือร้อยละ 0-5 ภายในเวลา 7 ปี ประกอบด้วยสินค้า 15 กลุ่ม ได้แก่ น้ำมันพืช เคมีภัณฑ์ ปุ๋ย ผลิตภัณฑ์ยาง เชื้อกระดาษ ผลิตภัณฑ์เซรามิกและแก้ว แคนโทดที่ทำจากทองแดง เฟอร์นิเจอร์ไม้และหวาย ปูนซีเมนต์ เกสซ์ ภัณฑ์ พลาสติก ผลิตภัณฑ์หนัง สิ่งทอ อัญมณีและเครื่องประดับ และเครื่องอิเล็กทรอนิกส์

จากตารางที่ 1.2 แสดงให้เห็นว่าสินค้าในกลุ่ม Fast Track ประมาณครึ่งหนึ่งของสินค้าในกลุ่มนี้เป็นสินค้านำเข้าและส่งออกที่สำคัญระหว่างประเทศไทยกับตลาดโลก โดยมูลค่าการส่งออกของสินค้า Fast Track ทั้งหมดมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 42 ของมูลค่าการส่งออกรวมจากประเทศไทยไปทุกประเทศ ขณะเดียวกันมูลค่าการนำเข้าของสินค้านี้จากทุกแหล่งก็มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 36 ของมูลค่าการนำเข้ารวมของประเทศไทย ซึ่งก็หมายความว่า สินค้าเหล่านี้มีความสำคัญต่อประเทศไทยในด้านการส่งออกไปยังตลาดโลกมากกว่าการนำเข้าเล็กน้อย ซึ่งสินค้าส่งออกไปตลาดโลกที่สำคัญในกลุ่มนี้ คือ สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ และอัญมณีและเครื่องประดับ ขณะเดียวกันสินค้านำเข้าที่สำคัญ คือ อิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ สิ่งทอ และอัญมณีและเครื่องประดับ เป็นที่น่าสังเกตว่ายกเว้นเคมีภัณฑ์ สินค้านำเข้าและส่งออกที่สำคัญในกลุ่มนี้เป็นสินค้าประเภทเดียวกัน แต่ลักษณะของสินค้าจะแตกต่างกันบ้าง โดยที่สินค้านำเข้าเป็นวัตถุดิบและสินค้ากึ่งสำเร็จรูป ขณะที่สินค้าส่งออกเป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยตรง

ตารางที่ 1.2 การค้าสินค้า Fast Track ของไทยกับประเทศอาเซียนในปี พ.ศ. 2535

(หน่วย: พันเหรียญสหรัฐฯ)

อุตสาหกรรม	การค้าไทยกับโลก		การค้าไทยกับอาเซียน		RCA
	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	
เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	3,747,480	5,072,575	803,300	721,927	1.95
เฟอร์นิเจอร์ไม้และหวาย	412,234	21,079	6,358	983	1.49
น้ำมันพืช	5,454	11,864	518	6,875	0.23
ผลิตภัณฑ์หนัง	264,850	211,136	13,552	1,345	5.9
ปุ๋ย	78	404,220	0	70,964	0.03
เภสัชภัณฑ์	35,718	238,665	8,597	6,407	0.12
เชื้อกระดาษ	11,460	195,181	128	6,617	0.09
อัญมณีและเครื่องประดับ	1,501,489	1,870,890	55,376	24,676	9.43
ผลิตภัณฑ์เซรามิกและแก้ว	307,741	268,849	43,124	21,365	0.63
ซีเมนต์	4,196	375,758	748	28,274	0.16
เคมีภัณฑ์	475,402	3,014,457	86,003	289,508	0.23
ผลิตภัณฑ์พลาสติก	216,038	740,244	51,139	61,510	0.27
ผลิตภัณฑ์ยาง	198,187	131,266	12,534	7,872	1.63
สิ่งทอ	4,829,423	1,037,622	211,021	19,301	1.3
รวม Fast Track	12,009,750	13,593,806	1,292,398	1,267,624	
Total Trade	28,354,456	37,498,845	3,357,996	4,674,177	
Fast Track/Total Trade	42.4	36.3	38.5	27.1	

หมายเหตุ: 1. ตัวเลข RCA มาจาก Wiboonchutikula (1993)

2. คอปเปอร์คาโทด ไม่รวมในรายการเนื่องจากไม่มีการผลิตในประเทศไทย

ที่มา: UN Statistics Office (1992)

สำหรับการค้าระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน ในสินค้ากลุ่ม Fast Track นั้น พบว่าการส่งออกของสินค้าในกลุ่มนี้จากประเทศไทยไปยังอาเซียนมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 39 ของมูลค่าการส่งออกรวมจากไทยไปอาเซียน ขณะเดียวกันการนำเข้าของสินค้ากลุ่มนี้จากอาเซียนมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 27 ของมูลค่าการนำเข้ารวมจากอาเซียน จึงนับว่าสินค้ากลุ่มนี้มีความสำคัญทางด้านการค้าระหว่างไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าส่งออกหลักจากไทยไปอาเซียนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีได้รวมอยู่ใน Fast Track Commodities คือ สินค้าเกษตรกรรม

ขณะที่สินค้านำเข้าหลักของไทยจากอาเซียนที่มีได้รวมอยู่ในกลุ่ม Fast Track คือ น้ำมันดิบ และ เชื้อเพลิงต่างๆ

เมื่อพิจารณาลักษณะความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบด้านความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยนี้ จะพบได้ว่า ในตลาดโลก ซึ่งวัดด้วยดัชนี Revealed Comparative Advantage (RCA) Index ของสินค้าต่างๆ ในกลุ่ม Fast Track นี้ เป็นสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสุทธิ (Net Exports) จากไทยไปอาเซียน ซึ่งมีค่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสูง ได้แก่ สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ อัญมณีและเครื่องประดับ และผลิตภัณฑ์หนัง จากสินค้าส่งออกเหล่านี้ยกเว้นผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์แล้ว ในปัจจุบันสินค้าที่เหลือมีการส่งออกไปยังตลาดอาเซียนในสัดส่วนที่ไม่สูงมาก จึงน่าจะยังคงมีช่องทางที่จะส่งออกสินค้าในกลุ่มนี้ไปสู่ตลาดอาเซียนได้อีก

สำหรับสินค้าใน Fast Track ที่มีมูลค่าการนำเข้าสุทธิ (Net Imports) หรือประเทศไทยมีมูลค่าการนำเข้าจากอาเซียนสูงกว่ามูลค่าการส่งออกไปอาเซียนมากขึ้น ล้วนเป็นสินค้าที่ประเทศไทยมีดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบต่ำทั้งสิ้น สินค้าเหล่านี้ ได้แก่ น้ำมันพืช ฝ้าย เยื่อกระดาษ เคมีและผลิตภัณฑ์เคมี เป็นต้น ซึ่งหมายความว่า ประเทศไทยน่าจะมีการนำเข้าสินค้าเหล่านี้จากอาเซียนมากขึ้นภายหลังการลดมาตรการกีดกันทางการค้าข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน

ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนนี้ คือการลดอุปสรรคทางการค้าและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก เพราะเขตการค้าเสรีอาเซียนจะมีผลทำให้ราคาสินค้าลดลงเนื่องมาจากการลดภาษีศุลกากร ทำให้สินค้าอุปโภคและบริโภคภายในประเทศมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นจากมูลค่าการนำเข้าที่เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง อาทิเช่น สินค้าทุน วัตถุดิบ สินค้าขั้นกลาง มีราคาลดลง ซึ่งจะช่วยให้การส่งออกดีขึ้น ทำให้การค้าในกลุ่มประเทศอาเซียนขยายตัวมากขึ้น จากตารางที่ 1.3 แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของอัตราการค้าของประเทศสมาชิกอย่างต่อเนื่องซึ่งภายหลังจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนในปี พ.ศ. 2536 ตลาดอาเซียนเป็นตลาดที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นสำหรับทั้งประเทศในกลุ่ม และประเทศนอกกลุ่ม เมื่อพิจารณาเฉพาะการค้าระหว่างประเทศทางด้านการนำเข้ารวมของประเทศสมาชิกอาเซียน (เฉพาะประเทศภาคีอาเซียน 6 ประเทศ) จากภูมิภาคอาเซียน พบว่า ในปี พ.ศ. 2536 มีมูลค่าการนำเข้ารวมจากภูมิภาคอาเซียน คิดเป็นมูลค่า 38,763.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และในปี พ.ศ. 2540 คิดเป็นมูลค่า 64,621.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งก็มีสัดส่วนการนำเข้าเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 50 และมีมูลค่าการนำเข้าที่ลดต่ำลงในปี พ.ศ. 2541 อันเป็นผลมาจากปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน

ภูมิภาคอาเซียน หลังจากปี พ.ศ. 2541 มูลค่าการนำเข้าก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2548)

เมื่อพิจารณามูลค่าการส่งออกของประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียน (เฉพาะประเทศภาคีอาเซียน 6 ประเทศ) (ตารางที่ 1.4) พบว่ามีแนวโน้มการส่งออกไปยังประเทศสมาชิกภายในกลุ่มเพิ่มสูงขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-ปี พ.ศ. 2540 โดยมูลค่าการส่งออกรวมในปี พ.ศ. 2536 คิดเป็นมูลค่า 43,681 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เทียบกับปี พ.ศ. 2540 มีมูลค่าการส่งออกรวม 85,351.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จะเห็นได้ว่าสัดส่วนการส่งออกไปยังประเทศในกลุ่มอาเซียนสูงขึ้นเกือบร้อยละ 50 ซึ่งนับว่ามีมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ลดต่ำลงในปี พ.ศ. 2541 เช่นเดียวกับกรณีการนำเข้า และภายหลังจากปี พ.ศ. 2541 มูลค่าการส่งออกไปยังอาเซียนก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ

ตารางที่ 1.3 มูลค่านำเข้าสินค้าระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่มอาเซียน (Intra-ASEAN

Imports by Country)

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี/ประเทศ	บรูไน	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย	รวม
2536	886.3	2,658.7	8,903.6	1,883.0	18,760.5	5,671.2	38,763.3
2537	983.5	3,270.9	10,947.9	2,463.8	22,166.7	7,079.0	46,911.9
2538	1,013.0	4,218.9	12,522.6	2,489.1	24,537.6	8,820.8	53,602.1
2539	2,848.6	5,549.0	14,682.3	4,011.8	27,362.2	9,757.2	64,211.2
2540	976.8	5,413.0	14,840.1	4,872.8	30,396.9	8,121.6	64,621.2
2541	591.1	4,559.2	12,940.0	4,428.9	23,647.6	5,438.1	51,604.9
2542	895.6	4,783.6	12,412.8	4,461.0	26,241.0	7,987.4	56,781.4
2543	534.4	6,781.2	15,934.8	4,955.4	33,291.3	1,0049.4	71,546.5
2544	544.8	5,726.8	15,254.3	4,664.8	28,991.0	9,241.4	64,423.0
2545	627.5	6,995.5	17,245.2	5,542.0	30,441.4	9,683.1	70,534.8
2546	616.9	8,030.3	14,329.5	6,398.1	31,085.7	11,699.4	72,160.0

ที่มา: ASEAN Trade Statistics Database (2005)

ตารางที่ 1.4 มูลค่าส่งออกสินค้าระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่มอาเซียน (Intra-ASEAN Exports by Country)

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี/ประเทศ	บรูไน	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย	รวม
2536	487.2	4,997.2	12,986.9	795.3	18,406.1	6,008.4	43,681.1
2537	468.2	5,867.1	15,256.9	1,425.5	27,562.4	7,991.4	58,571.5
2538	529.7	6,475.9	18,435.6	2,357.5	31,770.7	10,609.6	70,178.9
2539	446.4	8,310.1	22,694.0	2,970.3	34,441.4	12,111.5	80,973.7
2540	496.4	8,850.9	23,248.7	3,436.2	35,793.8	13,525.7	85,351.3
2541	222.8	9,346.7	21,611.4	3,821.0	25,998.2	8,314.7	69,312.9
2542	375.2	8,278.3	21,885.0	4,989.1	29,269.3	9,901.9	74,698.9
2543	639.5	10,883.7	24,408.6	5,982.6	37,784.0	12,708.2	92,406.5
2544	774.8	9,507.1	21,024.2	4,986.0	32,815.4	12,194.6	81,302.1
2545	684.2	9,933.5	22,127.1	5,529.7	33,962.6	12,840.4	85,077.4
2546	632.9	10,725.4	26,630.8	6,581.7	35,842.9	16,143.6	96,557.5

ที่มา: ASEAN Trade Statistics Database (2005)

การค้าระหว่างประเทศของภูมิภาคอาเซียน (เฉพาะประเทศภาคีอาเซียน 6 ประเทศ) (ตารางที่ 1.5) ต่อประเทศนอกกลุ่มอาเซียน ภายหลังจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนในปี พ.ศ. 2536 พบว่า ในปี พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2540 มูลค่าการนำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มโดยรวมคิดเป็นมูลค่า 184,574.5 และ 291,350.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ โดยที่แนวโน้มการนำเข้ามีลักษณะเช่นเดียวกันกับแนวโน้มของการค้าระหว่างประเทศภายในกลุ่ม คือ มีการชะลอตัวในปี พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2544

ด้านการส่งออก (ตารางที่ 1.6) พบว่า โดยรวมแล้วในปี พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2540 มีมูลค่าการส่งออกรวมคิดเป็นมูลค่า 162,956.1 และ 257,318.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ โดยที่แนวโน้มการส่งออกไปยังประเทศนอกกลุ่มโดยรวมมีแนวโน้มเป็นบวก แต่มีการชะลอตัวในปี พ.ศ. 2541 และปี พ.ศ. 2544 อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออกแต่ละปีไม่สูงมากนัก

ตารางที่ 1.5 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศอาเซียนกับประเทศนอกกลุ่มทางการนำเข้าเป็นรายประเทศ (Extra-ASEAN Imports by Country)

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี/ประเทศ	บรูไน	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย	รวม
2536	-	25,669.0	35,484.4	15,714.4	66,467.2	41,212.5	184,574.5
2537	1,017.0	31,512.3	46,110.3	18,833.4	75,381.9	47,474.8	220,329.7
2538	1,119.6	36,435.2	58,917.3	19,150.8	85,577.7	63,752.0	264,952.7
2539	1,586.2	41,069.4	60,620.8	24,380.8	96,049.5	62,688.4	286,395.0
2540	1,333.9	36,266.7	62,148.2	31,059.7	105,575.8	54,966.1	291,350.5
2541	685.2	22,777.6	48,036.4	25,231.0	77,848.3	33,273.5	207,852.0
2542	824.7	19,219.7	51,265.0	26,281.5	84,757.0	40,330.6	222,678.5
2543	533.3	26,733.6	63,712.6	26,432.0	101,388.8	51,885.9	270,686.2
2544	765.2	25,235.3	57,843.6	24,886.0	86,928.1	52,734.0	248,392.2
2545	972.9	24,293.3	61,552.7	28,034.4	85,894.9	53,046.8	253,795.0
2546	735.1	24,520.4	65,761.6	31,098.4	96,234.9	64,060.0	282,410.4

ที่มา: ASEAN Trade Statistics Database (2005)

ตารางที่ 1.6 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศอาเซียนกับประเทศนอกกลุ่มทางการส่งออกเป็นรายประเทศ (Extra-ASEAN Exports by Country)

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี/ประเทศ	บรูไน	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย	รวม
2536	-	31,825.8	33,329.7	10,579.5	555,950.0	31,626.1	162,956.1
2537	1,317.1	32,979.1	40,208.3	12,024.7	64,327.1	37,337.0	188,193.3
2538	2,241.3	38,942.1	48,712.2	15,036.7	72,848.0	48,737.4	226,517.8
2539	2,046.9	45,534.4	51,552.5	16,562.7	82,907.9	43,783.2	242,387.6
2540	2,217.7	42,423.4	54,208.9	21,791.5	92,380.4	44,296.3	257,318.3
2541	1,702.8	39,500.9	55,487.2	25,675.3	83,804.7	41,166.9	247,337.9
2542	1,965.5	40,387.1	62,402.9	30,047.8	85,355.8	46,209.0	266,368.1
2543	1,529.7	51,240.3	73,745.8	32,095.7	100,568.5	55,992.7	315,172.8
2544	2,755.6	46,810.5	67,005.5	27,164.2	88,871.4	52,730.9	285,340.2
2545	2,006.7	47,225.3	71,150.1	29,678.5	91,080.1	53,267.8	294,408.5
2546	2,578.2	50,332.9	72,746.9	29,649.5	107,640.4	64,306.2	327,254.1

ที่มา: ASEAN Trade Statistics Database (2005)

จากข้อมูลตัวเลขและสัดส่วนการค้าภายในภูมิภาคข้างต้น สะท้อนภาพปริมาณการค้าที่เพิ่มขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกต่างๆ ภายในกลุ่มอาเซียนอันเป็นผลมาจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ซึ่งก่อให้เกิดการลดอุปสรรคระหว่างกันของประเทศสมาชิกภายในกลุ่ม และในขณะเดียวกันปริมาณการค้ากับประเทศภายนอกกลุ่มก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน โดยปริมาณการค้าที่เพิ่มมากขึ้นดังกล่าวนี้ อาจเป็นผลมาจากการสร้างปริมาณการค้าหรือการหันเหทิศทางการค้าก็ได้ ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าเขตการค้าเสรีอาเซียนจะก่อให้เกิดผลกระทบทางการค้าและสวัสดิการอย่างไร โดยทำให้เกิดการสร้างปริมาณการค้าหรือการหันเหทิศทางการค้าต่อประเทศสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของประเทศไทย ทั้งนี้จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำเข้าและส่งออกสินค้าของไทยจากประเทศภาคีอาเซียน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสามารถนำไปทำการปรับปรุงนโยบายและแผนการดำเนินการด้านการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศโดยรวมสูงสุดจากความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งก่อให้เกิดแนวทางในการเปลี่ยนแปลงนโยบายการค้าเพื่อเป็นประโยชน์แก่ประเทศสมาชิกอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะโดยทั่วไปของสินค้าเร่งลคภษี (Fast Track) และมูลค่าการนำเข้าและส่งออกของประเทศไทยทั้งในกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียนและนอกกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียน
2. ศึกษาผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการนำเข้าและส่งออกสินค้าของประเทศไทยในด้านการสร้างปริมาณการค้า และการหันเหทิศทางการค้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้ทำให้เกิดความเข้าใจถึง ลักษณะโดยทั่วไปของสินค้าในกลุ่มเร่งลคภษี รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศภาคีอาเซียนทางการสร้างปริมาณการค้าและการหันเหทิศทางการค้าในสินค้ากลุ่มเร่งลคภษี (Fast Track) จากบัญชีลคภษี (Inclusion List: IL) ตามมาตรการความตกลงว่าด้วยอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (CEPT) ซึ่งได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2546 ทั้งนี้เพื่อประมาณผลกระทบที่แท้จริงภายหลัง

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน สำหรับเป็นแนวทางในการวางนโยบายและการพัฒนาปรับปรุงนโยบายต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศไทยต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

ระยะเวลาที่ทำการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการนำเข้าและส่งออกสินค้าของประเทศไทยในด้านการสร้างปริมาณการค้าและการหันเหทิศทางการค้า โดยใช้ข้อมูลรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ถึง ปี พ.ศ. 2548 รวมทั้งสิ้น 27 ปี โดยทำการแบ่งช่วงเวลาของการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่

1. ก่อนที่จะมีการรวมกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียน ในระหว่าง ปี พ.ศ. 2522 ถึง ปี พ.ศ. 2535 รวมทั้งสิ้น 14 ปี
2. หลังจากมีการรวมกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียน ในระหว่าง ปี พ.ศ. 2536 ถึง ปี พ.ศ. 2548 รวมทั้งสิ้น 13 ปี

ทั้งนี้การเลือกศึกษาในช่วงเวลาทั้งสองคือ ช่วงเวลาก่อนและหลังการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน เพื่อทำการวิเคราะห์ผลกระทบภายหลังจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการสร้างปริมาณการค้าและการหันเหทิศทางการค้าของประเทศไทย

ประเทศที่ทำการวิจัย

1. ประเทศที่เป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียนจะเลือกศึกษาเฉพาะประเทศไทยและประเทศภาคีอาเซียน 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไน
2. ประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียน จะเลือกศึกษาเฉพาะประเทศ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีน

ทั้งนี้หลักการในการวิเคราะห์การสร้างปริมาณการค้าและการหันเหทิศทางการค้า โดยการสร้างปริมาณการค้า สามารถพิจารณาได้จากประเทศในกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียน และการหันเหทิศทางการค้า สามารถพิจารณาได้จากประเทศนอกกลุ่มเขตการค้าเสรีอาเซียน

โดยเลือกทำการศึกษาประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียน 3 ประเทศ คือ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีน เนื่องจากเป็นแหล่งนำเข้าสินค้าที่สำคัญ 3 อันดับแรกของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2542-2547 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2548)

สินค้าที่ใช้ในการศึกษา

ศึกษาสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรแปรรูปตามบัญชีลดภาษี (Inclusion List: IL) คือ สินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track) ซึ่งประกอบด้วย ด้วยสินค้า 15 กลุ่ม ได้แก่ น้ำมันพืช เคมีภัณฑ์ ปุ๋ย ผลิตภัณฑ์ยาง เชื้อกระดาษ ผลิตภัณฑ์เซรามิกและแก้ว แคนโทดที่ทำจากทองแดง เพอร์นิเจอร์ไม้และหวาย สิ่งทอ อัญมณีและเครื่องประดับ ปูนซีเมนต์ เกษภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์พลาสติก ผลิตภัณฑ์หนัง และเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มสินค้าที่ทำการศึกษา ได้แก่ สินค้าในกลุ่มสิ่งทอ จำแนกตามพิกัดอัตราภาษีศุลกากร ตามระบบฮาร์โมนาไมซ์ (Harmonized System: HS) 2 หลัก ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าในกลุ่มสิ่งทอเป็นรายการสินค้าที่ประเทศไทยเสนอเข้าร่วมลดภาษีในรายการเร่งลดภาษีกับประเทศสมาชิกในเขตการค้าเสรีอาเซียน โดยคำนึงถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเป็นหลัก

วิธีการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ โดยทำการเก็บรวบรวมจากหน่วยงานของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่

1. ข้อมูลทางด้านการเงิน เช่น ข้อมูลอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ อัตราเงินเฟ้อ รายได้ประชาชาติ รวบรวมจากธนาคารแห่งประเทศไทย

2. ข้อมูลการนำเข้าและส่งออกสินค้าเร่งลดภาษีทั้ง 15 รายการนั้น รวบรวมจากสถิติการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย จากกรมศุลกากร

3. ข้อมูลส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรวบรวมจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไป โครงสร้าง การนำเข้าและส่งออกในสินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track) ของประเทศไทยและประเทศภาคีอาเซียน

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) การศึกษาในครั้งนี้ ได้ประยุกต์วิธีการศึกษามาจากทฤษฎีการสร้างปริมาณการค้า และการหันเหทางการค้าของ Balassa โดยวิธีการศึกษาดังกล่าวมีหลักการดังนี้

2.1) ทำการแบ่งข้อมูลที่นำมาศึกษาออกเป็น 2 ชุด คือ ข้อมูลในช่วงก่อนที่จะมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และข้อมูลในช่วงหลังจากมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

2.2) ทำการเปรียบเทียบความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าและส่งออกสินค้าต่อรายได้ประชาชาติของข้อมูลแต่ละชุด เพื่อวิเคราะห์ถึงการสร้างปริมาณการค้า และการหันเหทิศทางการค้า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1) การสร้างปริมาณการค้าทางการนำเข้า (Imports Trade Creation) พิจารณาจากค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียน ภายหลังการรวมกลุ่ม หากมีค่าเพิ่มขึ้นแสดงว่าเกิดการสร้างปริมาณการค้า และไม่เกิดการสร้างปริมาณการค้าเมื่อค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวมีค่าลดลง

2.2.2) การสร้างปริมาณการค้าทางการส่งออก (Exports Trade Creation) พิจารณาจากค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์เพื่อการส่งออกสินค้าไปยังประเทศสมาชิกเขตการค้าเสรี

อาเซียนภายหลังการรวมกลุ่ม หากมีค่าเพิ่มขึ้นแสดงว่าเกิดการสร้างปริมาณการค้า และไม่เกิดการสร้างปริมาณการค้าเมื่อค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวมีค่าลดลง

2.2.3) การหันเหทิศทางการค้าทางการนำเข้า (Imports Trade Diversion)

พิจารณาจากค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าสินค้าจากประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียนภายหลังการรวมกลุ่ม หากมีค่าลดลงแสดงว่าเกิดการหันเหทิศทางการค้า และไม่เกิดการหันเหทิศทางการค้าเมื่อค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวมีค่าเพิ่มขึ้น

2.2.4) การหันเหทิศทางการค้าทางการส่งออก (Exports Trade Diversion)

พิจารณาจากค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์เพื่อการส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียนภายหลังการรวมกลุ่ม หากมีค่าลดลงแสดงว่าเกิดการหันเหทิศทางการค้า และไม่เกิดการหันเหทิศทางการค้าเมื่อค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวมีค่าเพิ่มขึ้น

นิยามคำศัพท์

การสร้างปริมาณการค้า (Trade Creation) หมายถึง ผลทางเศรษฐกิจลักษณะหนึ่งที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากการที่ประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งสามารถผลิตสินค้าชนิดหนึ่งด้วยต้นทุนต่ำกว่าอีกประเทศหนึ่ง จึงรับหน้าที่ในการผลิตสินค้านั้น และส่งไปขายยังประเทศสมาชิกอื่น ส่วนประเทศที่เคยผลิตสินค้านั้นด้วยต้นทุนสูงกว่า ก็ลดหรือยุติการผลิตสินค้านั้นแล้วนำเข้าทรัพยากรไปผลิตสินค้านั้น ถ้าประเทศสมาชิกทั้งหลายมีการใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างเต็มที่ทั้งก่อนและหลังการรวมกลุ่ม การแบ่งงานข้างต้นจะมีผลให้สวัสดิการของประเทศสมาชิกดีขึ้น เพราะมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (วันรักษ์, 2542)

หันเหทิศทางการค้า (Trade Diversion) หมายถึง ผลทางเศรษฐกิจลักษณะหนึ่งที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางการเศรษฐกิจ โดยเกิดขึ้นเมื่อประเทศในกลุ่มหันเหจากที่เคยนำเข้าสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่ามานำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกในกลุ่มที่มีต้นทุนการผลิตสูงกว่า เนื่องจากสินค้าจากประเทศในกลุ่มไม่ต้องเสียภาษีศุลกากรนำเข้า ทำให้สามารถขายสินค้าได้ในราคาต่ำกว่าจึงเป็นการหันเหทิศทางการค้าจากประเทศนอกกลุ่มที่มีต้นทุนการผลิตต่ำมายังประเทศในกลุ่มเศรษฐกิจเดียวกันที่มีต้นทุนการผลิตสูงกว่า เพราะฉะนั้นการหันเหทิศทาง

การค้าจะส่งผลให้สวัสดิการของประเทศสมาชิกแย่งลง เพราะมีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (ศิริพร,2540)

เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) หมายถึง เขตการค้าเสรีซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด 10 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับสินค้าอาเซียนในตลาดโลก และเพิ่มอำนาจการต่อรองของอาเซียนในเวทีการค้าโลกที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้การค้าขายระหว่างกันในกลุ่มสมาชิกเป็นไปโดยเสรี โดยจะดำเนินการลดภาษีศุลกากรระหว่างกันลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 15 ปี ตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2536 รวมทั้งยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภายใน และสิ้นสุดภายในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2553 ต่อมาอาเซียนได้เร่งดำเนินงานจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนจากเดิมที่กำหนดไว้ 15 ปี มาเป็น 10 ปี คือจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2546 รวมทั้งให้นำสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมแปรรูปในรายการที่ได้รับการยกเว้นการลดภาษีเป็นการชั่วคราว และสินค้าเกษตรไม่แปรรูปเข้ามาลดภาษีภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียนด้วย (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2542)

สมมติฐานในการวิจัย

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดการสร้างปริมาณการค้า (Trade Creation) ขึ้น และในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า เขตการค้าเสรีอาเซียน(ASEAN Free Trade Area: AFTA) จะก่อให้เกิดการสร้างปริมาณการค้าขึ้นกับประเทศไทย